

УДК: 371. 335:789:81

Джакыбалиева М.А., Мусаева У.Д., Токтосунова А.С., Чалова М.К.

К.Тыныстанов ат. БИМУ

АНГЛИС ТИЛИ САБАГЫНДА ОБОНДУУ ЫРЛАРДЫ КОЛДОНУУНУН АЙРЫМ ЫКМАЛАРЫ

Чет тилдерин окутууда обондуу ырларды колдонуу, өзгөчө, окутуунун баштапкы этабында эң актуалдуу ыкмалардын бири болуп эсептелинет. Мындай лингво жана өлкө таануу материалы менен иш алып баруу чет тилин жаңы үйрөнүп жаткандарды ар тараптан өнүккөн инсан кылып тарбиялоодо абдан жакшы өбөлгө түзөт, анткени үйрөнүүчүлөрдүн жаш курагына, билим деңгээлине, кызыкчылыктарына жараша атайын тандалган ырлар алардын образдык ой жүгүртүүсүн стимулдаштырып, чет тилин үйрөнүүгө шыктандырат.

Окутуучулар англис тили сабагында обондуу ырларды көптөгөн максаттар менен колдонушат:

- кайсы бир кептик теманы, жаңы лексиканы тааныштырууда;
- кептик лексиканы же жаңы лексиканы кайталап, бышыктоодо;
- жалпы мүнөздөгү каталарды ондоо үчүн;
- элестүү түшүнүүнү өөрчүтүү үчүн;
- сабакта жеңил атмосфера түзүп, пайдалуу эс алуу үчүн;
- сабакты түрлөтүп, кызыктуу өтүү үчүн;
- бардык студенттерди активдештирүү үчүн.

Жогоруда аталган максаттарга жетүү үчүн бир топ кызыктуу ыкмалардын колдонулушу зарыл. Ал ыкмаларды окутуучу өз студенттеринин деңгээлине жараша жана окуу программасына ылайык тандап алышы керек.

Биз төмөндө сөз кыла турган айрым ыкмалар студенттердин ой-жүгүртүүсүнө, сабакта активдүү иш алып барууларына жана да көптөгөн максаттарды камтыган ар кандай техникаларды өзөштүрүүлөрүнө чоң жардам берет деп ишенебиз.

I. Ыкма: Угуп элестетүү жана сүрөтүн тартуу.

Ыр: “In the jungle” (Америка элинин бешик ыры).

Колдонуучу каражаттар: Барак жана түстүү карандаштар.

Убакыт: 15-20 мин.

1-кадам. Студенттерге өздөрүн эркин алып, ырды уга баштаганда көздөрүн жумуп, ырда болуп жаткан окуяларды элестетүү керек экендигин түшүндүрөбүз.

Окуя кайда болуп жатат?

Убакыт кайсы мезгил?

Кайсы жер сүрөттөлүүдө?

Ким жөнүндө сөз болууда? ж.б.у.с. суроолорго жооп берүү керек.

2-кадам: Музыканы коөбуз. Студенттер ырды угуп, түшүнүп, өздөрү элестеткен картинаны сүрөткө тартышат.

3-кадам: Студенттер эки-экиден жуптарга бөлүнүшүп, бири-бири менен эмнени түшүнүп, элестетип тарткан сүрөттөрүн талкуулашат. Музыканы дагы бир ирет угушат.

4-кадам: Окутуучу бардык студенттердин тарткан сүрөттөрүн карап чыгып, ырдын котормосун чогуу талкуулашат. Кетирилген каталар ондолуп, ырдын кимге арналып, ким тарабынан ырдалып жаткандыгы аныкталып, өзүбүздүн бешик ырларыбыз менен салыштырылып, кеңири талкуу өткөрүлүп,

студенттердин сүйлөө кептери бааланат.

5-кадам. Музыка кайра угузулуп, студенттер ырдоону үйрөнүшөт.

“In the jungle”

In the jungle, in the mighty jungle.

The lion sleeps tonight

Wee- weedom-weedom-a - weedom, bum- bumble-way.

Near the village, the peaceful village

The lion sleeps tonight

Wee-weedom – weedom-a-weedom, bum- bumble-way.

Hush my darling, don't fear my darling

The lion sleeps tonight

Wee-weedom – weedom-a-weedom, bum- bumble-way.

II. Ыкма: Сүрөттөрдү сүйлөтүү.

Ыр: “Over the river and through the woods”.

Over the river through the woods

To grandmother's house we go

The horse knows the way, to carry the sleigh

Through the white and drifted snow

Over the river and through the woods

Oh, how the wind does blow

It stings the toes and bites the nose

As over the ground we go.

Колдонулуучу каражаттар: сүрөттөр, барактар.

Убакыт: 25-30 минут.

1-кадам: Окутуучу ар бир студентке аралаштырылган сүрөттөрдү таратат. Студенттер сүрөттөрдү өз парталарынын үстүнө жайып алышат.

Ырдын 1-бөлүгүн уккандан кийин анда эмне жөнүндө сөз болуп жаткандыгын студенттер сүрөттөрдүн ирети менен түшүндүрүшөт. Андан соң 1-бөлүк кайра уктурулат.

2- кадам: Катар отурган студенттер жоопторун бири-бириникине салыштырышат.

3-кадам: Студенттер окутуучунун суроолоруна жооп бериши керек: Биринчи сүрөт кайсы? Эмне үчүн андай ойлойсуң? Бул сүрөткө туура келүүчү сап эсинде калдыбы? ж.б.у.с суроолор.

Андан соң ырдын ар бир сабы угузулуп, туура келген сүрөттөр ирети менен коюлуп, саптар тактага жазылат.

4-кадам: Окутуучу 2-бөлүк үчүн ырдын саптары өз-өзүнчө жазылган ичке барактарды таратат да, ырдын 2-бөлүгүн угузат.

Ичке барактарда:

M: Oh, how the wind does blow.

K: It stings the toes and bites the nose.

N: Over the river and through the woods

J: As over the ground we go.

деген саптар жазылган.

5-кадам: Студенттер саптарды ирети менен тизишип, өз варианттарын башкалардыкы мене салыштырууга мүмкүнчүлүк алышат.

6-кадам: Окутуучу текшерүүгө өтөт. Студенттер саптарды белгиленген тамга ирети боюнча айтышкан соң, ырдын бөлүгү дагы бир ирет уктурулуп, чогуу

текшерилет.

7-кадам: Ошентип, тактада ырдын 1-бөлүгү, ал эми студенттердин алдында ырдын 2-бөлүгү даяр болуп калды. Ырды которуп, маанисин түшүнүшкөн соң, ырды ырдашат.

8-кадам: Окутуучу тарабынан студенттерге ырчынын максаты, сезимдери, алардын кайда бараткандары, аба-ырайы, кандай унаа менен бара жатакандары тууралуу суроолор берилип, ыр талкууланат.

III. Ыкма: Грамматикалык материалды бышыктоо.

Ыр: “Sealed with a kiss”.

I don't want to say good-bye for the summer

Darling I promise you this

I'll send you all my love

Every day in a letter

Sealed with a kiss

Yes, it's gonna be a cool lonely summer

But I feel the emptiness

I'll send you all my dreams

Every day in a letter

Sealed with a kiss.

I see you in the sunlight

I hear your voice everywhere

I want to tenderly hold you

But darling you won't be there

I don't want to say “good-bye” for the summer

Knowing the love will miss, oh

Let us move a pledge to meet in September

And seal with the kiss.

Колдонулуучу каражаттар: барактар, сөздүктүр.

Убакыт: 50-60 минут.

1-кадам: Адегенде студенттерди эки-экиден жуптарга бөлүштүрөбүз, ырдын тексти жазылган барактарды таратабыз. Аларга ырды угуп, андагы Present Indefinite чагы колдонулган этиштерди, башкача айтканда, ырчынын аракеттерин таап белгилүүсү керек экендигин жана биринчи укканда өздөрү которуп түшүнүүгө аракет кылуулары керек экендигин, андан соң сөздүк колдонуп, котормолорун тууралап алышса болоорун түшүндүрүү керек.

2-кадам: Ырды угабыз, студенттер Present Indefinite чагындагы этиштерди белгилеп астын сызышат. Жооптор текшерилет.

3-кадам: “Ырчынын сезимдерин ага мааниси жакын дагы кандай сөздөр менен алмаштырууга болоор эле?” деген суроо коюлуп, жооптор доскага жазылат. Башкалардан айырмаланып, көбүрөөк синонимдерди тапкан студенттерди мактап турууну унутпоо зарыл.

4-кадам: Ырдын калган бөлүктөрүн да 2-3- кадамдарда көрсөтүлгөндөй ирет менен өткөрөбүз.

5-кадам: Ырды толук бойдон угабыз да: “Ырчы сезимдерин кантип билдирип жатат?” деген суроону коёбуз. Студенттер бул суроого ырдын саптары менен же сөздөрү менен жооп беришсе болот.

6-кадам: Ырдын кеңири талкуусу өткөрүлөт.

7-кадам “Силердин ырга болгон көз карашыңар кандай?” “Ушундай

сезимдер силерде да болобу?” “Жайкы эс алуу учурунда кубануу сезимдерин кантип билдирет элеңер?” ж.б.у.с. суроолорго жооп беришет.

Албетте, бул ыкма тилди орточо денгээлде өздөштүргөн тайпада өткөргөн оң.

Көрсөтүлгөн ыкмаларды колдонууда студенттер тыбыштарды же айрым бир сөздөрдү фонетикалык жактан так айтып үйрөнүүгө, сөз байлыктарын гана өрчүтүүгө үйрөнбөстөн, сабакта өздөрүн эркин сезип, тилге болгон кызыгуусун да арттырышып, маданий тарбия да ала алышаары талашсыз.

Чет тил сабактарында обондуу ырларды колдонуу тил үйрөтүүдө окутуучу үчүн да, студенттер үчүн да өзгөчө жагымдуу ыкма деп эсептейбиз.

Төмөндө макалада камтылбай калган айрым ыкмалар сунушталат.

1.	Калып калган сөздүрдү ордуна коюу. а) укпай туруп б) угуп жатып
2.	Иретке келтир. а) саптарды укпай туруп б) сүрөттөрдө уккандан кийин
3.	Сөздөрдү же сүйлөмдөрдү ордуна туура коюу.
4.	Калып калган саптарды толтуруу (темага байланышкан сүйлөмдөр)
5.	Акыркы сабын өзүң кош: а) акыркы сап эмне жөнүндө болушу мүмкүн б) акыркы сапты өзүн түз
6.	Бирда берилген сөздөрдүн синонимин (антонимин) тап.
7.	Элестет жана сүрөтүн тарт. а) эч кандай жардамсыз б) суроолордун, ачкыч сөздөрдүн жардамы менен
8.	Элестөө сүрөттү аягына чыгар: а) укпай туруп б) суроолордун, ачкыч сөздөрдүн жардамы менен
9.	Бирдагы сезимдер менен мамилелерди талкуула.
10.	Музыкалык суроолорду түзүп, аларга жооп бер.
11.	Бирда!

Адабияттар:

1. Түгөлбаева В. Practical English Phonetics. -Каракол, 2002.
2. Иностранные языки в школе. № 1, 2012.